

Соціально-психологічні технології розвитку особистості: Зб. наук. праць за матеріалами VI Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів та студентів (м. Херсон, 22 квітня 2021 р.) / ред. колегія: С. І. Бабатіна, В. В. Мойсеєнко, І. І. Чиньона та ін. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2021. С.215-218

ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМИН МІЖ СИБЛІНГАМИ ЗА МЕТОДИКОЮ «БРАТСЬКО-СЕСТРИНСЬКИЙ ОПИТУВАЛЬНИК»

Г.А. Крупник

Херсонський державний університет, kr.aa@i.ua

Науковий керівник: О.Є. Блинова, д. психол. н., професор

Вступ із постановкою проблеми та завдання. Сучасна особистість юнацько-підліткового віку прагне бути щасливою в усіх сферах свого соціального життя. На це впливають такі фактори, як задоволеність життям взагалі, освітньою діяльністю або трудовою, стосунками з референтною групою, включаючи не тільки однолітків чи батьків, а й власних сиблінгів [2, с.78–83]. Адже, сердечні, теплі взаємини між братами і сестрами сприяють розвиткові бажаних рис і засвоєнню очікуваних форм поведінки, включаючи рольову поведінку, навички комунікації, соціальну сенситивність, здатність до кооперації і розуміння соціальних норм і ролей [4, с.105–124].

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням методів і методик дослідження. У нашому дослідженні взяли участь респонденти віком від 15 до 20 років у кількості 254 осіб із Херсонської області. Із них 77,17% вибірки склали дівчата, а 22,83% – хлопці. Нуклеарні сім'ї об'єднано за такими характеристиками: повні сім'ї – 64,57%, розлучені – 22,44%, повторно створені – 12,99%. Рівень освіти серед батьків: середня освіта у батька – 24,14%, у матері – 23,02%; подальша не вища освіта у батька – 33,01%, у матері – 29,36%; вища освіта у батька – 42,85%, у матері – 47,62%. Місце

проживання: 34,65% респондентів проживають у сільській місцевості, а 65,35% у містах Херсонської області.

Кількість опитаних первістків – 46,85%, другонароджених – 41,34%, треті діти за порядком народження у сімейній ієрархії – 9,06%, четверті діти у нуклеарній сім'ї – 2,75%. Діапазон різниці у віці між дітьми у родині склав від + 13,5 до – 13,5 років, тобто наявні сиблінги, що старші від респондента на 13 років, а також і молодші на 13 років.

Психометрична оцінка та диференціація нормативних і дисфункціональних сиблінгових відносин здійснювалася методикою «Братсько-сестринський опитувальник» (The brother-sister questionnaire; S.A. Graham-Bermann, S.E. Culter) (модифікація М. Кравцової) [1; 3, с.321-325]. 35 запитань тесту розкривають такі фактори взаємин, як примус, підтримка кордонів, емпатія і схожість та інтерпретуються так:

- «Емпатія» визначає рівень чуйності і турботи у відносинах: чи піклуються сиблінги один про одного, чи цікавляться тим, про що думає, що робить брат / сестра, чи співпереживають один одному, чи діляться секретами, чи є відчуття душевної близькості, емоційної прихильності, прагнуть проводити разом час. Рівень розвитку емпатії представлений таким ступенем вираженості показників: високий рівень від 48 до 70 балів; середній – 23-47 балів; низький – 1-22 бали.

- «Підтримка кордонів» оцінює ступінь підтримки сиблінгами міжособистісних кордонів (як в області матеріальної власності, так і в області індивідуальних інтересів), діагностується близькість / віддаленість один від одного. Критерієм є здатність сиблінга поважати фізичний і психологічний простір іншого. Рівень розвитку підтримки кордонів представлений таким ступенем вираженості показників: високий рівень від 21 до 30 балів; середній – 10-20 балів; низький – 1-9 бали.

- «Схожість» визначає наявність спільних інтересів, життєвого досвіду і переживань та стосуються наявності спільних друзів, інтересів в області спорту, хобі, шкільних предметів. Низькі показники свідчать про

сильну диференціацію або деідентифікацію із власними сиблінгами. Рівень розвитку схожості представлений таким ступенем вираженості показників: високий рівень від 31 до 45 балів; середній – 15-30 балів; низький – 1-14 бали.

- «Примус» оцінює елементи влади і контролю одного сиблінга над іншим, домінування. Включає питання про поведінку експлуатації, про девіантну поведінку по відношенню до сиблінгів, про ізоляцію сиблінга щодо його друзів. Низькі показники свідчать про відсутність домінування і контролю серед опитаних. Рівень розвитку примусу представлений таким ступенем вираженості показників: високий рівень від 21 до 30 балів; середній – 10-20 балів; низький – 1-9 балів.

Загальні результати по кожній із вибірок представлені у таблицях 1-4.

Таблиця 1.

Результати опитування первістків за методикою «Братсько-сестринський опитувальник»

Діти за порядком народження	Дитина № 1			
	Емпатія	Підтримка кордонів	Подібність	Примус
Сиблінг №1				
Сиблінг №2	45,50	10,30	19,80	9,80
Сиблінг №3	42,65	7,65	16,39	7,65
Сиблінг №4	47,17	11,50	21,17	8,33

Тобто, емпатія та подібність між первістком та його сиблінгами розвинута на середньому рівні; підтримка кордонів знаходиться на середньому рівні з другою та четвертою дитиною і на низькому рівні з третьою дитиною у сім'ї. Примус у стосунках виявлений на середньому рівні тільки з другою дитиною, а на низькому з третьою і четвертою.

Таблиця 2.

Результати опитування другонароджених за методикою «Братсько-сестринський опитувальник»

Діти за порядком народження	Дитина № 2			
	Емпатія	Підтримка кордонів	Подібність	Примус

Сиблінг №1	48,06	15,70	21,06	9,83
Сиблінг №2				
Сиблінг №3	44,22	9,22	18,65	7,52
Сиблінг №4	52,67	11,00	22,33	8,33

Тобто, емпатія представлена на високому рівні зі старшим та наймолодшим сиблінгом, а з третьою дитиною на середньому рівні. Підтримка кордонів та подібність між другонародженим та усіма його сиблінгами розвинута на середньому рівні; примус знаходиться на середньому рівні зі старшою дитиною і на низькому рівні з третьою та четвертою дитиною у сім'ї.

Таблиця 3.

Результати опитування третіх дітей у сім'ї за методикою «Братсько-сестринський опитувальник»

Діти за порядком народження	Дитина № 3			
	Емпатія	Підтримка кордонів	Подібність	Примус
Сиблінг №1	47,52	14,78	21,35	8,83
Сиблінг №2	46,38	13,62	20,48	10,05
Сиблінг №3				
Сиблінг №4	54,17	14,00	24,17	8,00

Тобто, емпатія представлена на високому рівні тільки з наймолодшим сиблінгом, а з першою та другою дитиною на середньому рівні. Підтримка кордонів та подібність між третьою дитиною та усіма його сиблінгами розвинута на середньому рівні; примус знаходиться на середньому рівні з другою дитиною і на низькому рівні з першою та четвертою дитиною у сім'ї.

Таблиця 4.

Результати опитування четвертих дітей у сім'ї за методикою «Братсько-сестринський опитувальник»

Діти за порядком народження	Дитина № 4			
	Емпатія	Підтримка кордонів	Подібність	Примус
Сиблінг №1	47,25	13,50	20,50	8,50
Сиблінг №2	46,83	13,17	16,83	12,33
Сиблінг №3	56,00	8,00	26,00	7,00
Сиблінг №4				

Тобто, емпатія у четвертих дітей представлена на високому рівні тільки зі своїм третім сиблінгом, а з першою та другою дитиною на середньому рівні. Підтримка кордонів з першою і другою дитиною розвинута на середньому рівні і на низькому рівні з третьою; показник подібності з усіма сиблінгами виявлений на середньому рівні; примус знаходиться на середньому рівні з другою дитиною і на низькому рівні з першою та третьою дитиною у сім'ї.

Одержані наукові результати. Отже, виходячи з вищесказаного, можемо підкреслити, що емпатію та подібність один до одного проявляє третя та четверта дитина навзаєм. Середня різниця у віці між ними 6 років. Взаємна підтримка кордонів простежується між першою і четвертою дитиною за порядком народження у сімейній ієрархії. Середня різниця у віці між ними складає 13 років. А от шкалу «Примус» виявлено взаємно між першою і другою дитиною у сім'ї, тобто кожен з них намагається домінувати один над одним або конкурувати. Середня різниця у віці між ними 7 років.

Висновки. Перспективи подальших досліджень вбачаються нами у ґрунтовному вивченні особливостей взаємодії між членами родинної групи з метою надання рекомендацій батькам для підтримання сприятливих взаємин між ними та розробці на цій основі психологічного супроводу практичними психологами у закладах освіти підлітків та юнаків даної категорії.

Список літератури:

1. Кравцова, М.В. Влияние сиблинговых отношений на эмоциональное состояние подростков, лишенных родительского попечения: Автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. психол. наук: 19.00.05. БГПУ. Мн., 2005. 22 с.
2. Крупник Г.А. Психологічні чинники розвитку сучасної нуклеарної сім'ї. *Інсайт: психологічні виміри суспільства: наук. журн.* / ред. кол. І.С. Попович, С.І. Бабатіна, І.Р. Крупник та ін. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип. 2. С.78-83.

3. Практикум по психологической диагностике семейных отношений: учебно-методический комплекс. Мн.: БГПУ им. М. Танка, 2002. С. 321-325.

4. Dunn J. Siblings: The first society. A lifetime of relationships / eds. N. Vanzetti, S. Duck. Pacific Grove, CA: Brooks / Cole Publ., 1996. P. 105–124.

Анотація.

У статті висвітлюються результати дослідження, що проводилося з респондентами віком від 15 до 20 років у кількості 254 осіб із Херсонської області. Кількість опитаних первістків – 46,85%, другонароджених – 41,34%, треті діти за порядком народження у сімейній ієрархії – 9,06%, четверті діти у нуклеарній сім'ї – 2,75%. Психометрична оцінка та диференціація нормативних і дисфункціональних сиблінгових відносин здійснювалася методикою «Братсько-сестринський опитувальник».

Ключові слова: нуклеарна сім'я, емпатія, подібність, підтримка кордонів, примус у взаєминах між сиблінгами.